

มโนอุปลักษณ์ [หน้า] ในสำนวนจีน

ไตรทิพย์สุตา เสนาธรรม, ศันสนีย์ เอกอัจฉริยา

สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10330

อีเมล: yongyeeyoi_22@hotmail.com, Sansanee.E@chula.ac.th

รับบทความ: 4 ธันวาคม 2561 แก้ไขบทความ: 5 เมษายน 2562 ตอรับบทความ: 9 เมษายน 2562

บทคัดย่อ: งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์ [หน้า] ที่พบในสำนวนจีนโดยใช้ทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานตามแนวคิดของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson) ผลการวิจัยสรุปได้ว่ามโนอุปลักษณ์ [หน้า] ในสำนวนจีนสามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ชนิดได้แก่ [หน้าคือภาชนะ], [หน้าคือวัตถุ], [หน้าคืออาหาร], [หน้าคือพืช] และ [หน้าคือสัตว์] โดยมโนอุปลักษณ์ทั้ง 5 ชนิดนี้เป็นมโนอุปลักษณ์เชิงรูปธรรม (Ontological metaphor) และมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือของมีค่า] จัดเป็นมโนอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง (Structural metaphor) นอกจากนี้ยังพบว่ามโนอุปลักษณ์ [หน้าคือวัตถุ] มีการปรากฏในสำนวนจีนมากที่สุด ทั้งนี้ผู้วิจัยได้อธิบายการถ่ายโยงของมโนทัศน์ที่สะท้อนจากถ้อยคำอุปลักษณ์เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจมโนทัศน์ของคนจีนที่มีต่อคำว่าหน้าได้ยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: หน้า; มโนอุปลักษณ์; สำนวนจีน

Conceptual Metaphor of Face in Chinese Idioms

Traithipsuda Senatham, Sansanee Ek-atchariya

Chinese Section, Department of Eastern Languages, Faculty of Arts

Chulalongkorn University, Bangkok, 10330, Thailand

Email: yongyeeyoi_22@hotmail.com, Sansanee.E@chula.ac.th

Received: 4st December 2018 Revised: 5th April 2019 Accepted: 9th April 2019

Abstract: The purpose of this research is to investigate and to analyze FACE metaphors in Chinese idioms by using the concept of Lakoff & Johnson. The results shows that conceptual metaphors in Chinese idioms about face, for Ontological metaphor can be categorized them into six namely: [FACE IS CONTANIER][FACE IS OBJECT] [FACE IS FOOD][FACE IS PLANT][FACE IS ANIMAL] and Structural metaphor is [FACE IS VALUABLE OBJECT].Moreover, OBJECT metaphor is found most, and aims to understand the concept of face in Chinese idioms, so that explained the source domain mapped onto the target domain.

Keywords: face; conceptual metaphor; Chinese idioms

汉语“脸，面”成语的概念隐喻

木香檀，郭小芳

泰国朱拉隆功大学文学院东方语言学习中文专业，曼谷，10330，泰国

电子邮箱: yongyeeyoi_22@hotmail.com, Sansanee.E@chula.ac.th

收稿日期: 2018-12-04 修回日期: 2019-04-05 接受日期: 2019-04-09

摘要: 为了学习与研究“脸，面”成语的概念隐喻，笔者以 Lakoff&Johnson 的理论为基础，对“脸，面”成语的概念隐喻进行解读，发现出可以分为两种：实体隐喻包括“脸，面是容器”、“脸，面是物体”、“脸，面是食物”、“脸，面是植物”、“脸，面是动物”；结构隐喻的是“脸，面是宝物”，还表现出最常用的是隐喻“物体”，以及为了更加了解中国人对脸与面的概念，笔者进行解释始源域的各种属性，如物体、食物、植物、动物及宝物等如何投射到目标域的脸与面

关键词: 脸；面；概念隐喻；汉语成语

บทนำ

ในสังคมมนุษย์ต่างมองว่า“หน้า”เป็นอวัยวะร่างกายที่สำคัญของร่างกาย ทั้งนี้สนิทสมักรการ (2518:492-505) ได้กล่าวว่าตามคติความเชื่อของคนไทยได้จำแนกอวัยวะโดยแต่ละส่วนมักจะมีมีความสำคัญแตกต่างกันออกไป เช่น “ ส่วนหัว” ถือเป็นส่วนสำคัญที่สุดเพราะอยู่สูงที่สุด บางกรณีหากใครจับต้องอาจถูกมองว่าไม่ถูกกาลเทศะ และ “ส่วนหน้า” แม้ว่าไม่ศักดิ์สิทธิ์เท่าส่วนหัว แต่ก็ถือว่าเป็นตัวแทนของบุคคลแต่ละคน หน้าจึงเปรียบเสมือน “บุคลิกภาพ” เช่นเดียวกับ 夏娜 Xià Nà (2012:2) ได้กล่าวว่า “หน้า” ก็เป็นสิ่งที่สำคัญของความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมประเทศจีน

โดยงานวิจัยชิ้นนี้ได้ใช้ทฤษฎีอุปลักษณ์ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson) เพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับโนอุปลักษณ์ของ “หน้า” ในสำนวนจีน ทั้งนี้ในแต่ละสังคมย่อมมีความเหมือนและแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยม ทักษะคติ ประเพณีและวัฒนธรรมของคนในสังคมนั้นๆ ด้วย เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 2003:4-6) กล่าวว่า อุปลักษณ์นั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน โดยอยู่ในระบบของความความคิดและการกระทำของเราซึ่งเราใช้อุปลักษณ์หรือการเปรียบเทียบอย่างธรรมชาติหรือไม่รู้ตัว อีกทั้งยังไม่ได้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาษาเท่านั้นและเป็นสิ่งที่เกิดจากการทำความเข้าใจที่เป็นนามธรรมหรือเป็นรูปธรรมน้อยกว่าโดยผ่านอีกสิ่งหนึ่งที่เป็นรูปธรรมมากกว่าหรือเป็นสิ่งที่คุ้นเคยและมีประสบการณ์มาก่อน (Lakoff & Johnson, 2003:265) ซึ่งประกอบด้วยวงความหมายต้นทาง (source domain) คือสิ่งที่เป็นแบบเปรียบเทียบและวงความหมายปลายทาง (target domain) คือสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ ซึ่งเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson อ้างถึงใน เชิดชัย อุคตพันธ์, 2554:3-4) ได้แบ่งการศึกษาอุปลักษณ์มี 2 ระดับ คืออุปลักษณ์ระดับถ้อยคำและอุปลักษณ์ระดับบทโนทัศน์ โดยอุปลักษณ์ระดับถ้อยคำหรือถ้อยคำอุปลักษณ์ (metaphorical expressions) คือรูปภาษาที่เป็นการเปรียบเทียบซึ่งผู้ใช้ภาษาใช้สื่อสารกันทั่วไปในชีวิตประจำวันและอุปลักษณ์ระดับบทโนทัศน์หรือมโนอุปลักษณ์ (conceptual metaphor) คือ ระบบความคิดของคนในรูป

ของการเปรียบเทียบที่อยู่ในการรับรู้ของผู้ใช้ภาษาและสะท้อนออกมาทางภาษาที่ใช้เป็นอุปลักษณ์ โดยอุปลักษณ์ทั้ง 2 ระดับมีความสัมพันธ์กันเนื่องจากมนุษย์มีระบบวิธีคิดแบบเปรียบเทียบของการสื่อสารในชีวิตประจำวันโดยใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ จึงส่งผลต่อการนึกคิด การมองโลก รวมถึงการใช้ภาษาในการสื่อสารด้วย ด้วยเหตุนี้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน จึงเป็นหลักฐานสำคัญที่สามารถสะท้อนระบบวิธีคิดหรือโมทัศน์ของผู้ใช้ภาษา

เลคอฟ จอห์นสัน (2003:264) และโคเวคเซส (2010:37-40) ได้จำแนกมโนอุปลักษณ์เป็น 3 ประเภท ได้แก่ มโนอุปลักษณ์เชิงรูปธรรม (Ontological metaphors) คือ การใช้สิ่งที่สามารถจับต้องได้ในการทำความเข้าใจวงมโนทัศน์ปลายทาง (Target domain) อย่างง่าย และมีระบบโครงสร้างที่น้อยกว่ามโนอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างและเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff&Johnson,2003:26-35) ได้จำแนกประเภทย่อยๆ ของมโนอุปลักษณ์เชิงรูปธรรมอีก 3 ประเภทคือ อุปลักษณ์ภาษาชะ อุปลักษณ์วัตถุและบุคคลวัตถุหรือบุคลาธิษฐานซึ่งเป็นการนำสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์มาใช้แสดงถึงอาการหรือลักษณะของมนุษย์ เป็นต้น มโนอุปลักษณ์ทิศทาง (Orientation metaphors) คือการนำประสบการณ์ที่เกี่ยวกับพื้นที่ เช่น ขึ้น-ลง เพื่อทำความเข้าใจวงความหมายปลายทาง และมโนอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง (Structural metaphors) หมายถึง การที่วงความหมายทั้งสองวงคือวงความหมายต้นทางและวงความหมายปลายทางมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของทั้งสองวง กล่าวคือ การอาศัยโครงสร้างของวงความหมายต้นทางเพื่อทำความเข้าใจวงความหมายปลายทาง โดยมีมโนอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างจะใช้สำหรับมโนทัศน์ปลายทางที่มีความเป็นนามธรรมและซับซ้อนมากกว่า ทั้งนี้ โคเวคเซส (Kövecses:2010:91) กล่าวว่ามโนอุปลักษณ์หนึ่งๆ ไม่สามารถอธิบายมโนทัศน์ปลายทางได้ครบถ้วน จะสามารถอธิบายได้เพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น และจะมีเพียงคุณสมบัติบางประการของมโนทัศน์ปลายทางเท่านั้นที่ถูกทำให้เด่นขึ้น โคเวคเซส (Kövecses) เรียกการเน้นของมโนทัศน์ในลักษณะนี้ว่า metaphorical highlighting ซึ่งคุณสมบัติมโนทัศน์ต้นทางก็ไม่ได้ถูกนำมาใช้ทั้งหมด แต่จะเลือกใช้คุณสมบัติเพียงบางประการเพื่อให้เข้าใจมโนทัศน์

ปลายทาง ซึ่งโคเวคเซส (Kövecses) เรียกการใช้มโนทัศน์ต้นทางเพียงบางส่วนว่า metaphorical utilization ซึ่งการศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานในภาษาไทย เชิดชัย อุดมพันธ์ (2554:35) ได้แบ่งเป็น 2 ประเภทคือการศึกษาในระดับถ้อยคำอุปลักษณ์จะ ศึกษาคำศัพท์ที่เป็นถ้อยคำอุปลักษณ์ว่ามีบทบาทต่อความเข้าใจของมนุษย์อย่างไรบ้าง เช่น งานวิจัยของอุทุมพร มีเจริญ (2543) ได้ศึกษาความหมายเปรียบของคำศัพท์อวัยวะร่างกายใน ภาษาไทย พบว่าเป็นอุปลักษณ์ตายและอุปลักษณ์คงที่ โดยอุปลักษณ์คงที่สามารถสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของคนไทยคือร่างกายเป็นพื้นที่ ร่างกายเป็นเวลา และร่างกายเป็นคนและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคน และในระดับอุปลักษณ์ระดับมโนทัศน์หรือมโนอุปลักษณ์คือการศึกษาาระบบ ความคิดของมนุษย์ต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งในหมวดหมู่ต่างๆเช่น รัชฌณีญา กลิ่นหอม (2551) ได้ ศึกษาอุปลักษณ์ที่นักการเมืองใช้:การศึกษาตามแนววรรณศาสตร์ปริชานและวัจนปฏิบัติ ศาสตร์ พบว่า [การเมืองคือการต่อสู้], [การเมืองคือการเดินทาง], [การเมืองคือการแข่งขัน], [การเมืองคือครอบครัว], [การเมืองคือการรักษาโรค], [การเมืองคือการแสดง], [การเมืองคือ ธุรกิจ], [การเมืองคือการดูแลและทำนุบำรุง] และ[การเมืองคือเกม] นอกจากนี้งานวิจัยในจีน ที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาความหมายของคำว่า “หน้า” เช่น

晋小涵 Jìn Xiǎohán (2007) ได้ศึกษาความหมายของคำที่มีคำว่าหน้าของจีนและ อังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า การขยายความหมายของหน้าโดยใช้กระบวนการนามนัย ได้แก่ หน้าแทนคน หน้าแทนความสัมพันธ์ในสังคม หน้าแทนความรู้สึกและอุปนิสัย หน้าแทนเกียรติยศและศักดิ์ศรี เป็นต้น

尹正 Yǐn Zhèng (2009) ได้ศึกษาเปรียบเทียบคำที่มีคำว่าหน้าของจีนและอังกฤษ โดยใช้กระบวนการนามนัยและอุปลักษณ์ ผลการวิจัยพบว่าทั้งในภาษาจีนและภาษาอังกฤษมีการใช้กระบวนการนามนัย ได้แก่ หน้าแทนคน (FACE FOR PERSON) การแสดงออกบน ใบหน้าแทนอารมณ์ (FACIAL DISPLAY FOR EMOTION) และกระบวนการอุปลักษณ์ โดยแบ่งเป็น2ประเภทได้แก่ หน้า (FACE) เป็นวงความหมายต้นทางไปสู่วงความหมายปลายทางที่ไม่ใช่ร่างกายคือ [ลักษณะภายนอกสุดคือหน้า] (OUTER APPEARANCE IS FACE)

[สถานการณ์/ปัญหาคือหน้า] (SITUATION/PROBLEM IS FACE) [ศักดิ์ศรี/เกียรติยศคือหน้า] (DIGNITY/PRESTIGE IS FACE) และวงความหมายต้นทางที่ไม่ใช้ร่างกายไปสู่หน้า (FACE) ที่เป็นวงความหมายปลายทางคือมโนอุปลักษณ์เชิงรูปธรรม (Ontological metaphor) ได้แก่ [หน้าคือวัตถุ] (FACE IS ENTITY) มโนอุปลักษณ์สถานที่ (Spatial metaphor) ได้แก่ [หน้าคือภาชนะ] (FACE IS CONTAINER) [หน้าคือทะเลสาบ] (FACE IS A LAKE) [หน้าคือกระดาษหนึ่งแผ่น] (FACE IS A PIECE OF PAPER) [หน้าคือพื้นดิน] (FACE IS GROUND) [หน้าคือเชือก] (FACE IS STRING/LINE) และมีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง (Structural metaphor) ได้แก่ [หน้าคือท้องฟ้า] (FACE IS SKY) เป็นต้น แต่ความต่างคือในภาษาจีนพบว่าเปรียบเทียบวัตถุที่มีลักษณะบาง (thin/soft) และเปรียบเทียบวัตถุลักษณะหนา (thick/hard) พบทั้งสองภาษา

谢慧珍 Xiè Huìzhēn (2011) ได้ศึกษาความหมายเปรียบเทียบของคำว่า “หน้า” ในภาษาจีนและภาษาอังกฤษ ผลวิจัยพบว่าทั้งในภาษาจีนและภาษาอังกฤษมีการใช้อุปลักษณ์เชิงรูปธรรม (具象化隐喻 jùxiàng huà yǐnyù) ได้แก่ อุปลักษณ์ภาชนะ อุปลักษณ์วัตถุและอุปลักษณ์พื้นที่และอุปลักษณ์เชิงนามธรรม (抽象化隐喻 chōuxiàng huà yǐnyù) ใช้เปรียบถึงอารมณ์ความรู้สึก ลักษณะนิสัยและความสัมพันธ์ในสังคม แต่การสื่อความหมายมีความแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม ค่านิยมและทัศนคติของทั้งสองภาษา

李凌毓 Lǐ Língyù (2013) ได้ศึกษาการขยายความหมายของหน้าโดยใช้กระบวนการอุปลักษณ์และนามนัย ผลวิจัยกล่าวว่า การขยายความหมายของหน้าโดยใช้กระบวนการนามนัย ได้แก่ หน้าแทนคน (FACE STAND FOR PERSON) หน้าแทนทิศทางการหันของร่างกาย (FACE FOR BODY ORIENTATION) หน้าแทนความรู้สึก (FACE FOR FEELING) และกระบวนการอุปลักษณ์ ได้แก่ ทิศทางที่มุ่งไปข้างหน้าของวัตถุคือหน้า (FORWARD ORIENTATION OF AN OBJECT IS FACE) พื้นที่ด้านหน้าของวัตถุคือหน้า (SPACE IN FRONT OF AN OBJECT IS FACE) ส่วนหน้าของวัตถุคือหน้า (FRONT REGION OF AN

OBJECT IS FACE) ด้านคือหน้า (SIDE IS FACE) และพื้นผิวภายนอกคือหน้า (SURFACE IS FACE) เป็นต้น

朱玲 Zhū Líng (2015) ได้ศึกษาความหมายเปรียบเทียบของคำที่คำว่า “หน้า” ผลการวิจัยพบว่า หน้าใช้เปรียบถึงความรู้สึก เปรียบกับพฤติกรรมสองหน้า เปรียบกับทุกๆ ด้านและเปรียบกับด้านเดียวรวมทั้งความสัมพันธ์ผิวเผิน เป็นต้น

丁欢 Dīng Huān (2016) ได้ศึกษาคำว่าหน้า 面 miàn (หน้า) “相 xiàng (รูปลักษณะ)” โดยอธิบายความงามของภาษาจากคำว่า “脸 liǎn (หน้า)” ผลจากการวิจัยพบว่าการมีอยู่ของหน้ามีสามแบบได้แก่ หน้าที่อยู่หน้ากล้องหรือหน้าที่เรามองเห็นและในรูปถ่าย หน้าที่อยู่หน้ากระจกและในกระจก และหน้าที่เป็นการแสดงออกทางสีหน้าที่เป็นสัญลักษณ์คล้ายหน้ากาก โดยมีความงามของภาษาที่ต่างกัน และความงามของหน้าโดยพื้นฐานคือสิ่งที่นำมาซึ่งความหลงใหล ซึ่งหมายถึงคนและเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายที่มีอยู่อย่างแท้จริง และความงามของหน้าเป็นสิ่งที่มิจิตวิญญาณและกายเนื้ออยู่ร่วมกันโดยให้รู้สึกถึงความงดงาม

张楠 Zhāng Nán (2018) ได้ศึกษาเปรียบเทียบคำว่า “หน้า” ด้วยกลไกทางปริชาโนในภาษาจีนและภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า ใช้กระบวนการนามนัยประเภทสาเหตุสู่ผลลัพธ์ได้แก่ สภาพทางร่างกาย อารมณ์ความรู้สึก อุปนิสัยและทัศนคติโดยเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสีและสภาพของหน้า ซึ่งอุปลักษณะได้แก่ ด้านของวัตถุสามมิติหรือพื้นผิวของสิ่งของ เกียรติยศและศักดิ์ศรีในสังคม และอุปลักษณะนามนัย (Metaphonymy) ได้แก่ สีของหน้าเปรียบเหมือนกับการเปลี่ยนแปลงสีของสภาพอากาศซึ่งไม่ได้เกิดจากการเปรียบเทียบกับหน้าโดยตรงแต่เกิดจากอารมณ์ความรู้สึกที่แสดงออกทางสีหน้าก่อนเพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงของสีสภาพอากาศ ทั้งนี้ความแตกต่างของความหมายขึ้นอยู่กับสภาพวัฒนธรรมของทั้งสองภาษา

ซึ่งในการถ่ายโยงของวงความหมายจากวงความหมายต้นทางไปยังวงความหมายปลายทาง (Lakoff,1993:207-208) กล่าวว่ามิตั้งหมด 2 ประเภทคือการถ่ายโยงความหมายแบบภวสัมพันธ์ (Ontological correspondences) หมายถึง ความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งของ

วงความหมายต้นทางตรงกับวงความหมายปลายทาง Glucksberg and McGlone,1999: 1545 ได้ทำแผนภาพแสดงการเชื่อมโยงแบบภวสัมพันธ์ เช่น

LOVE IS JOURNEY

LOVE	JOURNEY
lovers	travelers
relationship	vehicles
common goals	destinations
problems	obstacles

และ Lakoff (1993: 208) ได้อธิบายการถ่ายโยงความหมายแบบภวสัมพันธ์ (Epistemic correspondences) หมายถึง การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับสรรพสิ่งต่างๆ ของวงความหมายต้นทางกับวงความหมายปลายทางเช่น

วงความหมายต้นทาง คือ นักเดินทางทั้งสองคนอยู่ในยานพาหนะ เดินทางไปยังเป้าหมายเดียวกัน

วงความหมายปลายทาง คือ ความสัมพันธ์ของคู่รักที่มีเป้าหมายชีวิตร่วมกัน

วงความหมายต้นทาง คือ ยานพาหนะระหว่างทางเจออุปสรรค สิ่งกีดขวาง จึงทำให้เดินทางต่อไม่ได้

วงความหมายปลายทาง คือ ความสัมพันธ์ของคู่รักประสบกับปัญหาและทำให้เกิดการแตกแยก

วงความหมายต้นทาง คือ ถ้านักเดินทางไม่ทำสิ่งใดเลย ก็ไม่สามารถไปถึงเป้าหมายนั้นได้

วงความหมายปลายทาง คือ ถ้าคู่รักไม่ร่วมกันลงมือลงแรง ก็ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายชีวิตร่วมกันได้

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยมโนอุปลักษณ์ในไทยที่พบว่าปัจจุบันมีการนำทฤษฎีมโนอุปลักษณ์ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานมาศึกษาและวิเคราะห์เป็นจำนวนมาก เช่น มาร์การเรต อูโฆซกุล (2542) ได้ศึกษามโนอุปลักษณ์ซึ่งเป็นที่มาของการใช้คำว่า “หน้า” ในภาษาไทย วรธนา ชินวิทย์ (2546) ได้ศึกษาเรื่องความหมายเปรียบของหน้าโดยเปรียบเทียบภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น สุกัญญา รุ่งแจ้ง (2548) ได้ศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของการใช้คำว่า “ใจ” ชนิกันต์ วงศ์ปิยะ (2556) ได้ศึกษาเปรียบเทียบอุปลักษณ์เชิง

มโนทัศน์ที่เกี่ยวกับคนในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย จารุณี คำกำจร (2556) ได้ศึกษาเรื่องอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์อารมณ์โกรธในสำนวนภาษาญี่ปุ่น ภัทรา พิเศษฐศิลป์ (2556) ได้ศึกษามโนทัศน์ของ “XIN” ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย: การศึกษาตามแนวทางอรรถศาสตร์ปริชานและนครินทร์ นาคนาวา (2558) ได้ศึกษาอุปลักษณ์มโนทัศน์อวัยวะร่างกายจากรูปภาษาแสดงอารมณ์ในภาษาไทย และบทความวิจัยของศรัศม์ เพชรเชิดชู (2560) ได้ศึกษาอุปลักษณ์เวลาในสำนวนจีน อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีการศึกษามโนอุปลักษณ์[หน้า]ในสำนวนจีนในการศึกษาดังนั้นผู้วิจัยจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์ [หน้า] ในสำนวนจีนจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจมโนทัศน์เรื่องหน้าของชาวจีนได้ดียิ่งขึ้น

มโนอุปลักษณ์ [หน้า] ในสำนวนจีน

จากการรวบรวมสำนวนจีนที่สื่อความหมาย “หน้า” จากพจนานุกรมจำนวน 5 เล่ม รวมทั้งคลังข้อมูลของมหาวิทยาลัยปักกิ่งและคลังข้อมูลของมหาวิทยาลัยภาษาและวัฒนธรรมปักกิ่งจำนวน 210 สำนวน โดยเป็นสำนวนจีนสี่พยางค์เท่านั้นและเพื่อจำกัดขอบเขตความหมายของคำว่า “หน้า” จึงศึกษาเฉพาะความหมายที่ว่า ส่วนของศีรษะตั้งแต่หน้าผากลงมาจดคาง (现代汉语词典 Xiàndài Hànyǔ Cídiǎn, 2017:811,903) เท่านั้น อีกทั้งยังเป็นสำนวนที่ใช้ได้จริงในปัจจุบัน พบว่ามโนอุปลักษณ์ [หน้า] สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท รายละเอียดดังนี้

1. มโนอุปลักษณ์เชิงรูปธรรม (Ontological metaphor) หมายถึง การอาศัยสิ่งที่สามารถจับต้องได้เช่น วัตถุ สิ่งของ ในการทำความเข้าใจมโนทัศน์ปลายทาง (Target domain) อย่างง่ายและมีระบบโครงสร้างที่น้อยกว่ามโนอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง โดยมีอุปลักษณ์ภาษาชนะอุปลักษณ์วัตถุ และบุคลาธิษฐานหรือบุคคลวัต เป็นองค์ประกอบ มโนอุปลักษณ์เชิงรูปธรรมที่พบในสำนวนจีนที่สื่อความหมาย “หน้า” มี 5 ชนิด รายละเอียดดังนี้

1.1 [หน้าคือภาษา]

จากการวิเคราะห์พบว่า “หน้า” โดยปรากฏร่วมกับคำแสดงคุณสมบัติของภาษา เช่น มีพื้นที่ว่างใช้บรรจุสิ่งของโดยปริบทนี้ใช้เปรียบเทียบกับความรู้สึกที่แสดงออกทางสีหน้า ได้แก่ 满面春风 mǎnmiàn chūnfēng สีหน้าดีใจ มีความสุข ในบริบทนี้พบว่า “หน้า” เปรียบเสมือนภาษาที่บรรจุความรู้สึกที่แสดงผ่านสีหน้า เนื่องจาก คำว่า “เต็ม” (满 mǎn) เมื่อปรากฏร่วมกับ “หน้า” (面 miàn) จึงจัดเป็นถ้อยคำอุปลักษณ์และทำให้ “หน้า” (面 miàn) เปลี่ยนวงความหมายจากเดิมซึ่งเป็นความหมายเกี่ยวกับอวัยวะกลายเป็นภาษาที่สามารถบรรจุวัตถุ ซึ่งหมายถึง “ความสุข” (春风 chūnfēng) จึงเกิดมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือภาษา] และ [ความรู้สึกคือวัตถุ] จากนั้นวงความหมายต้นทางของคำว่า “หน้า” (面 miàn) ที่ปรากฏร่วมกับคำว่า “เต็ม” (满 mǎn) และ “ความสุข” (春风 chūnfēng) เกิดการถ่ายโยงไปยังวงความหมายปลายทางเปรียบถึงสีหน้าดีใจ มีความสุข โดยแสดงมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือภาษา]

นอกจากนี้ยังพบว่า “หน้า” ที่เป็นภาษามีช่องทางการเข้า-ออกโดยปริบทนี้ใช้เปรียบเทียบเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคน ได้แก่ 出头露面 chū tóu lòu miàn เปิดเผยตัวตนต่อสาธารณชน ในบริบทนี้คำที่ใช้แสดงช่องทางของภาษา “ออก” (出 chū) และ “ออก” (露 lòu) เมื่อปรากฏร่วมกับคำว่า “หน้า” (头面 tóumiàn) จัดเป็นถ้อยคำอุปลักษณ์จึงทำให้ “หน้า” (头面 tóumiàn) เปลี่ยนวงความหมายจากเดิมซึ่งเป็นความหมายเกี่ยวกับอวัยวะกลายเป็นภาษา จึงเกิดเป็นมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือภาษา] เนื่องจากมีลักษณะเหมือนภาษาที่มีช่องทางเข้า-ออกไว้สำหรับบรรจุวัตถุที่มีการเคลื่อนย้ายเข้าและออกจากนั้นวงความหมายต้นทางของ “ออก” (出 chū) และ “โผล่” (露 lòu) ที่ปรากฏร่วมกับ “หน้า” (头面 tóumiàn) เกิดการถ่ายโยงไปยังวงความหมายปลายทางที่มีความหมายเปรียบถึงการเปิดเผยตัวตนต่อสาธารณชน โดยแสดงมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือภาษา]

1.2 [หน้าคือวัตถุ]

จากการวิเคราะห์พบว่า “หน้า” ปรากฏร่วมกับคำบอกสีของวัตถุโดยบริบทนี้ใช้เปรียบเทียบกับความรู้สึกที่แสดงออกทางสีหน้า ได้แก่ 青面獠牙 qīng miàn liáoyá หน้าตาน่าเกลียดน่ากลัวและสีหน้าโกรธ ไม่พอใจ โดยคำบอกสีของวัตถุ “สีเขียวอมม่วง” (青 qīng) เมื่อปรากฏร่วมกับ “หน้า” (面 miàn) จึงจัดเป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์และทำให้ “หน้า” (面 miàn) เปลี่ยนวงความหมายจากเดิมซึ่งเป็นความหมายเกี่ยวกับอวัยวะ กลายเป็นวัตถุ เนื่องจากใช้วัตถุที่มีสีเขียวอมม่วงเปรียบเสมือนลักษณะหน้าตาน่ากลัวและสีหน้าโกรธ ไม่พอใจจนไม่น่ามอง และ “พื้นที่ยื่นยาวออกมา” (獠牙 liáoyá) ช่วยขยายความหมายของหน้าตาที่น่าเกลียดน่ากลัวและสีหน้าแสดงความรู้สึกโกรธให้ชัดเจนมากขึ้น จึงเกิดมโนอุปสรรคณ์ [หน้าคือวัตถุ] จากนั้นวงความหมายต้นทางของ คำบอกสีของวัตถุ “สีเขียวอมม่วง” (青 qīng) ปรากฏร่วมกับคำว่า “หน้า” (面 miàn) เกิดการถ่ายโยงไปยังวงความหมายปลายทางเปรียบถึงหน้าตาน่าเกลียดน่ากลัวและสีหน้าโกรธ ไม่พอใจ โดยแสดงมโนอุปสรรคณ์ [หน้าคือวัตถุ]

“หน้า” ปรากฏร่วมกับคำบอกอุณหภูมิของวัตถุโดยบริบทนี้ใช้เปรียบเทียบกับความรู้สึก ได้แก่ 冷心冷面 lěng xīn lěng miàn สีหน้าแสดงความรู้สึกเย็นตื้นหรือไม่สนใจใยดี กล่าวคือคำบอกอุณหภูมิของวัตถุคือ “หนาวเย็น” (冷 lěng) เมื่อปรากฏร่วมกับ “จิตใจ” (心 xīn) “หน้า” (面 miàn) จึงจัดเป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์และทำให้คำว่า “หน้า” (面 miàn) เปลี่ยนวงความหมายจากเดิมซึ่งเป็นความหมายเกี่ยวกับอวัยวะ กลายเป็น เนื่องจากสีหน้าที่ไม่รู้สึกเย็นตื้นหรือหน้านิ่งเปรียบเหมือนกับวัตถุที่เย็นจัดจนแข็งตัวและไม่มีเคลื่อนไหว จึงเกิดมโนอุปสรรคณ์ [หน้าคือวัตถุ] จากนั้นวงความหมายต้นทางคือคำบอกอุณหภูมิของวัตถุคือ “หนาวเย็น” (冷 lěng) เมื่อปรากฏร่วมกับ “จิตใจ” (心 xīn) และ “หน้า” (面 miàn) เกิดการถ่ายโยงไปยังวงความหมายปลายทางเปรียบถึงสีหน้าแสดงความรู้สึกเย็นตื้นหรือไม่สนใจใยดี โดยแสดงมโนอุปสรรคณ์ [หน้าคือวัตถุ]

“หน้า” ปรากฏร่วมกับคำบอกสภาพของวัตถุโดยเปรียบเทียบใช้เปรียบเทียบกับลักษณะนิสัย และพฤติกรรมของคน ได้แก่ 心慈面软 xīn cí miàn ruǎn จิตใจดี มีเมตตา กล่าวคือเมื่อคำบอกสภาพของวัตถุคือ “อ่อน” (软 ruǎn) ปรากฏร่วมกับ “หน้า” (面 miàn) จึงจัดเป็นถ้อยคำอุปลักษณ์และทำให้คำว่า “หน้า” (面 miàn) เปลี่ยนวงความหมายจากเดิม ซึ่งเป็นความหมายเกี่ยวกับอวัยวะกลายเป็นวัตถุ เนื่องจากวัตถุที่มีลักษณะอ่อนนุ่มเปรียบ เหมือนกับลักษณะนิสัยของคนที่ดีใจดีและอ่อนโยน เมื่อเราสัมผัสวัตถุที่อ่อนนุ่มจะรู้สึกดีและสบายกายเหมือนกับการอยู่ใกล้กับคนที่จิตใจดี มีความอ่อนโยนจะรู้สึกสบายใจ จึงเกิดมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือวัตถุ] จากนั้นวงความหมายต้นทางคือคำบอกสภาพวัตถุ “อ่อน” (软 ruǎn) เมื่อปรากฏร่วมกับ “หน้า” (面 miàn) เกิดการถ่ายโยงไปยังวงความหมายปลายทางเปรียบถึงพฤติกรรมหรือลักษณะนิสัยที่มีเมตตา เห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยแสดงมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือวัตถุ]

“หน้า” ปรากฏร่วมกับคำบอกการเคลื่อนย้ายของวัตถุโดยเปรียบเทียบใช้เปรียบเทียบกับพฤติกรรมของคน ได้แก่ 翻脸无情 fān liǎn wúqíng เปลี่ยนแปลงสีหน้าอย่างกะทันหัน โดยไม่สนใจใคร กล่าวคือเมื่อคำบอกการเคลื่อนย้ายของวัตถุ คือ “พลิก” (翻 fān) ปรากฏร่วมกับ “หน้า” (脸 liǎn) จึงจัดเป็นถ้อยคำอุปลักษณ์และทำให้ “หน้า” (脸 liǎn) เปลี่ยนวงความหมายจากเดิมซึ่งเป็นความหมายเกี่ยวกับอวัยวะกลายเป็นวัตถุ เนื่องจากวัตถุที่ถูกพลิกหรือเปลี่ยนแปลงไปอีกทิศทางหนึ่งเปรียบเหมือนกับสีหน้าที่เปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหัน จึงเกิดมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือวัตถุ] จากนั้นวงความหมายต้นทางคือคำบอกการเคลื่อนย้ายของวัตถุ “พลิก” (翻 fān) เมื่อปรากฏร่วมกับ “หน้า” (脸 liǎn) เกิดการถ่ายโยงไปยังวงความหมายปลายทางเปรียบถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงท่าทีอย่างกะทันหันโดยไม่สนใจใคร โดยแสดงมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือวัตถุ]

“หน้า” ปรากฏร่วมกับคำบอกจำนวนของวัตถุโดยเปรียบเทียบใช้เปรียบเทียบกับพฤติกรรม และลักษณะนิสัยของคน ได้แก่ 两面三刀 liǎng miàn sān dāo กล่าวคือเมื่อคำบอกจำนวนของวัตถุ คือ “สอง” (两 liǎng) เมื่อปรากฏร่วมกับ “หน้า” (面 miàn) จึง

จัดเป็นถ้อยคำอุปสรรคและทำให้“หน้า” (面 miàn) เปลี่ยนวงความหมายจากเดิมซึ่งเป็นความหมายเกี่ยวกับอวัยวะกลายเป็นวัตถุ เนื่องจากคำบอกจำนวนของวัตถุที่มีสองด้านเปรียบเหมือนกับคนตีสองหน้าหรือกลับกลอก ผักไผ่ทั้ง 2 ฝ่าย จึงเกิดมโนอุปสรรค [หน้าคือวัตถุ] จากนั้นวงความหมายต้นทางคือคำบอกจำนวนของวัตถุคือ “สอง” (两 liǎng) เมื่อปรากฏร่วมกับ “หน้า” (面 miàn) เกิดการถ่ายโยงไปยังวงความหมายปลายทางเปรียบถึงพฤติกรรมหรือลักษณะนิสัยตีสองหน้า โดยแสดงมโนอุปสรรค [หน้าคือวัตถุ]

1.3 [หน้าคืออาหาร]

จากการวิเคราะห์พบว่า “หน้า” ปรากฏร่วมกับคำที่เกี่ยวข้องกับอาหาร เช่น รสชาติของอาหาร โดยปรับหน้าใช้เปรียบเทียบอารมณ์และความรู้สึก ได้แก่ 愁眉苦脸 chóu méi kǔ liǎn สีหน้าทุกข์ใจ เศร้าใจ กล่าวคือเมื่อคำบอกรสชาติของอาหารคือ “รสขม” (苦 kǔ) ในปรับหน้าปรากฏร่วมกับคำว่า “หน้า” (脸 liǎn) จึงจัดเป็นถ้อยคำอุปสรรคและทำให้ “หน้า” (脸 liǎn) เปลี่ยนวงความหมายจากเดิมซึ่งเป็นความหมายเกี่ยวกับอวัยวะเป็นอาหาร เนื่องจากอาหารที่มีรสขมเปรียบเหมือนกับสีหน้าทุกข์ใจ เมื่อเรารับประทานอาหารรสขมจะรู้สึกไม่ยอมรับประทานต่อเหมือนกับความรู้สึกทุกข์ใจจะรู้สึกอยากหนีออกจากความทุกข์นั้นๆ จึงเกิดมโนอุปสรรค [หน้าคืออาหาร] จากนั้นวงความหมายต้นทางคือ คำบอกรสชาติอาหารคือ “รสขม” (苦 kǔ) เมื่อปรากฏร่วมกับ “หน้า” (脸 liǎn) เกิดการถ่ายโยงไปยังวงความหมายปลายทางเปรียบถึงสีหน้าแสดงอาการทุกข์ เป็นกังวลโดยแสดงมโนอุปสรรค [หน้าคืออาหาร]

1.4 [หน้าคือพืช]

จากการวิเคราะห์พบว่า “หน้า” ปรากฏร่วมกับคำที่เกี่ยวข้องกับคำบอกชนิดพืชโดยปรับหน้าใช้เปรียบกับลักษณะหน้าตาของผู้หญิงได้แก่ 柳腰莲脸 liǔ yāo lián liǎn ผู้หญิงที่สวยงาม กล่าวคือคำบอกชนิดพืช “ต้นหลิว” (柳 liǔ) ปรากฏร่วมกับคำว่า “เอว” (腰 yāo) และ

คำบอกชนิดดอกไม้ “ดอกบัว” (莲 lián) ปรากฏร่วมกับคำว่า “หน้า” (脸 liǎn) จึงจัดเป็นถ้อยคำอุปลักษณะและทำให้ “หน้า” (脸 liǎn) เปลี่ยนวงความหมายจากเดิมซึ่งเป็นความหมายเกี่ยวกับบอวยวะเป็นพืช เนื่องจากลักษณะและสีของดอกบัวเปรียบเหมือนใบหน้าของผู้หญิงที่สวยงาม และลักษณะต้นหลิวเปรียบเหมือนเอวของผู้หญิงที่มีขนาดเล็กและออร่า จึงเกิดมโนอุปลักษณะ [หน้าคือพืช] และ [เอวคือพืช] จากนั้น ในบริบทนี้คำบอกชนิดพืช “ต้นหลิว” (柳 liǔ) ปรากฏร่วมกับคำว่า “เอว” (腰 yāo) และคำบอกชนิดดอกไม้ “ดอกบัว” (莲 lián) ปรากฏร่วมกับคำว่า “หน้า” (脸 liǎn) เกิดการถ่ายโยงไปยังวงความหมายปลายทางเปรียบถึงรูปร่างและหน้าตาของผู้หญิงที่สวยงามโดยแสดงมโนอุปลักษณะ [หน้าคือพืช] และ [เอวคือพืช]

นอกจากตัวอย่างข้างต้นแล้วยังมี 杏脸桃腮 xìng liǎn táo sāi หน้าตาของผู้หญิงที่งดงาม ในบริบทนี้คำบอกชนิดพืช “ดอกชิง” (杏 xìng) ปรากฏร่วมกับคำว่า “หน้า” (脸 liǎn) และคำบอกชนิดพืช “ดอกท้อ” (桃 táo) ปรากฏร่วมกับคำว่า “แก้ม” (腮 sāi) จึงจัดเป็นถ้อยคำอุปลักษณะและทำให้เปลี่ยนวงความหมายจากเดิมซึ่งมีความหมายเกี่ยวกับบอวยวะเป็นพืช เนื่องจากลักษณะของพืชทั้งสองชนิดกล่าวคือดอกชิงมีลักษณะเป็นสีขาวนวล และดอกท้อมีลักษณะเป็นสีชมพูเปรียบเหมือนกับใบหน้าของผู้หญิงที่งดงาม จึงเกิดมโนอุปลักษณะ [หน้าคือพืช] และ [แก้มคือพืช] จากนั้น ในบริบทนี้ “ดอกชิง” (杏 xìng) ปรากฏร่วมกับคำว่า “หน้า” (脸 liǎn) และคำบอกชนิดพืช “ดอกท้อ” (桃 táo) ปรากฏร่วมกับคำว่า “แก้ม” (腮 sāi) เกิดการถ่ายโยงไปยังวงความหมายปลายทางเปรียบถึงหน้าตาของผู้หญิงที่สวยงามโดยแสดงมโนอุปลักษณะ [หน้าคือพืช]

1.5 [หน้าคือสัตว์]

จากการวิเคราะห์พบว่า “หน้า” ปรากฏร่วมกับคำเกี่ยวกับสัตว์โดยในบริบทนี้ใช้เปรียบเทียบกับลักษณะหน้าตาของคน ได้แก่ 牛头马面 niú tóu mǎ miàn ลักษณะหน้าตาของคนซีเหร่ กล่าวคือคำบอกชนิดของสัตว์คือ “วัว” (牛 niú) และ “ม้า” (马

mǎ) และมีการนำมโนอุปลักษณ์สัตว์มาเปรียบเทียบกับ “หน้า” (头面 tóumiàn) ในที่นี้แสดงถึงลักษณะหน้าตาของคน โดยเกิดจากกระบวนการถ่ายโยงความหมายจากวงความหมายต้นทางคือลักษณะของสัตว์ ไปยังวงความหมายปลายทางคือลักษณะของคนที่มีหน้าตาซีเห่ร์ จึงเกิดมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือสัตว์] เนื่องจากวงความหมายต้นทางและวงความหมายปลายทางมีความหมายตรงกันคือ “ไม่น่ามอง”

นอกจากตัวอย่างข้างต้นแล้วยังมี 鸟面鹄形 niǎo miàn hú xíng คนที่มีหน้าตาและร่างกายทรุดโทรม ในบริบทนี้ คำบอกชนิดสัตว์ “นก” (鸟 niǎo) และ “ห่านฟ้า” (鹄 hú) จัดอยู่ในมโนอุปลักษณ์สัตว์ และมีการนำมโนอุปลักษณ์สัตว์มาเปรียบเทียบกับ “หน้า” (面 miàn) และ “ร่างกาย” (形 xíng มาจากคำว่า 形体 xíngtǐ หมายถึง ร่างกาย) ในที่นี้แสดงถึงลักษณะของคน โดยเกิดจากกระบวนการถ่ายโยงความหมายจากวงความหมายต้นทางคือลักษณะของสัตว์ ไปยังวงความหมายปลายทางคือลักษณะของคนที่มีหน้าตาและร่างกายทรุดโทรมจึงเกิดมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือสัตว์] เนื่องจากวงความหมายต้นทางและวงความหมายปลายทางมีความหมายตรงกันคือ “ผอมโซและทรุดโทรม”

ในทั้ง 2 ส่วนนี้มีการใช้ถ้อยคำเกี่ยวกับสัตว์ใช้เปรียบถึงลักษณะของคน โดยจัดในหมวดของบุคคลวัตหรือบุคลาธิษฐาน (Personification) ของมโนอุปลักษณ์เชิงรูปธรรม (Ontological metaphor)

2. มโนอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง (Structural metaphor) หมายถึง วงความหมายต้นทาง (Source domain) และวงความหมายปลายทาง (Target domain) มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของทั้งสองวง กล่าวคือ การอาศัยโครงสร้างของวงความหมายต้นทางเพื่อทำความเข้าใจวงความหมายปลายทาง โดยมโนอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างจะใช้สำหรับมโนทัศน์ปลายทางที่มีความเป็นนามธรรมและซับซ้อนมากกว่า ซึ่งมีมโนอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างที่พบในสำนวนจีนที่สื่อความหมาย “หน้า” รายละเอียดดังนี้

[หน้าคือของมีค่า]

จากการวิเคราะห์พบว่า “หน้า” ปรากฏร่วมกับคำบอกสภาพของของมีค่าโดยในบริบทนี้เปรียบเทียบกับเกียรติยศของคน ได้แก่ 有头有脸 yǒu tóu yǒu liǎn มีเกียรติและมีชื่อเสียง ในบริบทนี้คำบอกสภาพของของมีค่า “มี” (有 yǒu) ปรากฏร่วมกับคำว่า “หน้า” (头脸 tóuliǎn) จึงจัดเป็นถ้อยคำอุปลักษณ์และทำให้คำว่า “หน้า” (头脸 tóuliǎn) เปลี่ยนวงความหมายจากเดิมซึ่งเป็นความหมายเกี่ยวกับบอวยวะเป็นของมีค่า เนื่องจากการมีหรือครอบครองของมีค่าเปรียบเหมือนกับการมีเกียรติและชื่อเสียง จึงเกิดมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือของมีค่า] จากนั้นวงความหมายต้นทางคำบอกสภาพของของมีค่า “มี” (有 yǒu) ปรากฏร่วมกับคำว่า “หน้า” (头脸 tóuliǎn) เกิดการถ่ายโยงไปยังวงความหมายปลายทางเปรียบถึงมีชื่อเสียงและเกียรติยศโดยแสดงมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือของมีค่า]

นอกจากนี้ยังพบการกระทำของคนต่อคำบอกสภาพวัตถุ 死要面子 sǐ yào miànzi รักในเกียรติและศักดิ์ศรี ในบริบทนี้คำบอกสภาพของคนต่อของมีค่า คือ “เสียชีวิต” (死 sǐ) และ “ต้องการ” (要 yào) ปรากฏร่วมกับคำว่า “หน้า” (面子 miànzi) จึงจัดเป็นถ้อยคำอุปลักษณ์และทำให้ “หน้า” (面子 miànzi) เปลี่ยนวงความหมายจากเดิมซึ่งเป็นความหมายเกี่ยวกับบอวยวะเป็นของมีค่า เนื่องจากเวลาคนใกล้จากโลกนี้ไปมักหวงแหนของมีค่าเปรียบเหมือนกับการหวงแหนเกียรติและศักดิ์ศรี จึงเกิดมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือของมีค่า] จากนั้นวงความหมายต้นทางคำบอกสภาพของคนต่อของมีค่า คือ “เสียชีวิต” (死 sǐ) และ “ต้องการ” (要 yào) ปรากฏร่วมกับคำว่า “หน้า” (面子 miànzi) เกิดการถ่ายโยงไปยังวงความหมายปลายทางเปรียบถึงรักในเกียรติและศักดิ์ศรีโดยแสดงมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือของมีค่า]

ยังพบว่าสภาพของของมีค่าสูญหายคือ 颜面扫地 yánmiàn sǎodi สูญเสียเกียรติและชื่อเสียง ในบริบทนี้คำว่า “หน้า” (颜面 yánmiàn) ปรากฏร่วมกับคำบอกสภาพของของมีค่าคือ “สูญหาย” (扫地 sǎodi) จึงจัดเป็นถ้อยคำอุปลักษณ์และทำให้ “หน้า” (颜面 yánmiàn) เปลี่ยนวงความหมายจากเดิมซึ่งเป็นความหมายเกี่ยวกับบอวยวะเป็นของมีค่า

เนื่องจากของมีค่าสูญหายไปเปรียบเหมือนกับเกียรติยศสูญหายไป จึงเกิดมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือของมีค่า] จากนั้นวงความหมายต้นทางคือคำว่า“หน้า” (颜面 yánmiàn) ปรากฏร่วมกับคำบอกสภาพของคนเกี่ยวกับของมีค่าคือ “สูญหาย” (扫地 sāodì) เกิดการถ่ายโยงไปยังวงความหมายปลายทางเปรียบถึงสูญเสียเกียรติและชื่อเสียง โดยแสดงมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือของมีค่า]

จากการศึกษาพบว่า “หน้า” ของภาษาจีนปรากฏร่วมกับคำแสดงสภาพของของมีค่า ซึ่งจัดอยู่ในมโนอุปลักษณ์โครงสร้าง เพื่อใช้เปรียบเทียบและถ่ายโยงไปสู่ความหมายที่แสดงถึงเกียรติยศ สามารถสรุปผังมโนทัศน์ดังนี้

ผังแสดงการถ่ายโยงแบบภวสัมพันธ์ของมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือของมีค่า]

ของมีค่า (Source domain) วงความหมายต้นทาง	→	เกียรติยศ (Target domain) วงความหมายปลายทาง
มี หน้า (สภาพของมีค่า) (อวัยวะ)	→	(有)头(有)脸 มีเกียรติและชื่อเสียง
ใกล้สิ้นลมหายใจต้องการ หน้า (สภาพคนต่อของมีค่า) (อวัยวะ)	→	死要(面子) รักในเกียรติและศักดิ์ศรี
หน้า สูญหาย (อวัยวะ) (สภาพของมีค่า)	→	(颜面)扫地 สูญเสียเกียรติและชื่อเสียง

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาอธิบายมโนทัศน์ของ “หน้า” โดยอาศัยแวดวงมโนทัศน์ “ของมีค่า” ที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่ามาเป็นแบบเปรียบเทียบ ผู้ใช้ภาษาอาศัยแวดวงมโนทัศน์ “หน้า” คือ “ของมีค่า” เพื่อกำหนดลักษณะและคุณสมบัติต่างๆ ของมโนทัศน์ “หน้า” แสดงการถ่ายโยงแบบภวสัมพันธ์ของมโนอุปลักษณ์ [หน้าคือของมีค่า] รายละเอียดดังนี้

วงความหมายต้นทาง: มีหรือครอบครองของมีค่า

วงความหมายปลายทาง: มีหน้าหรือมีเกียรติและชื่อเสียง

วงความหมายต้นทาง: รักและหวงแหนของมีค่า

วงความหมายปลายทาง: รักและหวงแหนหน้าหรือเกียรติและชื่อเสียง

วงความหมายต้นทาง : ของมีค่าสูญหาย

วงความหมายปลายทาง : หน้าหรือเกียรติยศสูญหายไปแล้ว

บทสรุป

จากการวิเคราะห์สำนวนจีนที่สื่อความหมาย “หน้า” พบว่าจัดอยู่ในประเภทโมโนอุปลักษณ์เชิงรูปธรรม (Ontological metaphor) และโมโนอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง (Structural metaphor) ผลการศึกษาพบว่าการอาศัยแฉวงความหมายต้นทางคือโมโนทัศน์สิ่งที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่ามาเป็นแบบเปรียบเทียบ ได้แก่ “ภาพขณะ” “วัตถุ” “อาหาร” “ของมีค่า” และ “พืช” เป็นต้น กล่าวคืออาศัยแฉวงโมโนทัศน์ “หน้า” ปรากรวมกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมมากกว่า เพื่อกำหนดลักษณะและคุณสมบัติต่างๆของโมโนทัศน์ “หน้า” และเพื่อทำความเข้าใจโมโนทัศน์ “หน้า” คือ ลักษณะหน้าตา คน อารมณ์และความรู้สึก พฤติกรรม ลักษณะนิสัย และเกียรติยศ ที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมน้อยกว่าและเป็นนามธรรม ซึ่งจัดอยู่ในวงความหมายปลายทางหรือสิ่งที่ต้องการจะสื่อถึง สามารถแสดงรูปภาพการวิเคราะห์ห่มโนอุปลักษณ์[หน้า]ที่พบในสำนวนจีน โดยใช้ทฤษฎีเลคอฟและจอห์นสัน โดยวงความหมายต้นทางคือสิ่งที่เป็นรูปธรรมและคุ้นเคยเพื่อถ่ายโยงไปสู่วงความหมายปลายทางคือโมโนทัศน์ของหน้าในสังคมคนจีน ดังนี้

วงความหมายต้นทาง (สิ่งที่เป็นรูปธรรมมากกว่ามาเป็นแบบเปรียบ)

มโนอุปลักษณ์ภาวะ

มโนอุปลักษณ์วัตถุ

มโนอุปลักษณ์อาหาร

มโนอุปลักษณ์พีช

มโนอุปลักษณ์ของมีค่า

วงความหมายปลายทาง

(มโนทัศน์ของหน้า จากรูปธรรม
น้อยกว่าไปสู่สิ่งเป็นนามธรรม) คือ
ลักษณะหน้าตา คน อารมณ์
ความรู้สึกที่แสดงออกทางสีหน้า
ลักษณะนิสัย พฤติกรรม เกียรติยศ
ชื่อเสียง และศักดิ์ศรี

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จารุณี คำกำจร.(2556). อุปลักษณะเชิงมนทัศน์อารมณ์โกรธในสำนวนญี่ปุ่น (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชนิกานต์ วงศ์ปิยะ. (2556). การศึกษาเปรียบเทียบอุปลักษณะเชิงมนทัศน์ที่เกี่ยวกับคนที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เชิดชัย อุดมพันธ์. (2555). อุปลักษณะเกี่ยวกับโรคในภาษาไทยถิ่นใต้ (วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต). สงขลา:มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นครินทร์ นาคนาวา. (2558). อุปลักษณะมนทัศน์อวัยวะร่างกายจากรูปภาษาแสดงอารมณ์ในภาษาไทย (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภัทรา นางจิตวงศ์สกุล. (2548). การศึกษาอุปลักษณะความรักจากบทเพลงไทยสากล. วารสารมนุษยศาสตร์ 8 (2548) : (14-29).
- ภัทรา พิเชษฐศิลป์. (2556). มโนทัศน์ของ “XIN” ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย: การศึกษาตามแนวทางอรรถศาสตร์ปริชาน (วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาร์การเรต อูโฆซกุล. (2542). มโนอุปลักษณะซึ่งเป็นที่มาของการใช้คำว่า “หน้า” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยพายัพ.
- รัชณีย์ญา กลิ่นหอม. (2551). อุปลักษณะที่นักรการเมืองไทยใช้ : การศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ปริชานและวจนปฏิบัติศาสตร์ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณ ชินวิทย์. (2546). ความหมายเปรียบเทียบ “หน้า” เปรียบเทียบภาษาไทยกับภาษาญี่ปุ่น (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต)) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรวรรณา เพ็ชรกิจ. (2551). การศึกษาอุปลักษณะเกี่ยวกับโรคมะเร็งในภาษาไทยตามแนวบริ

ชานศาสตร์และวิจัยปฏิบัติศาสตร์. วิทยานิพนธ์ดุขุภีบัณฑิต, กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศศรีกษ์ เพชรเชิดชู. (2560). อุปลักษณ์เวลาในสำนวนจีน.วารสารมนุษยศาสตร์, 36(2), 83-100.

สนธิ สมัครการ. (2518). เรื่อง “หน้า”ของคนไทย วิเคราะห์ตามแนวคิดทางมานุษยวิทยา
ภาษาศาสตร์.วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 492-505.

สุกัญญา รุ่งแจ้ง. (2548). อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของการใช้คำว่า “ใจ” ในภาษาไทย
(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อ่อง เทาจิน. พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับทันสมัย. กรุงเทพฯ: แสงดาว, 2555.

ภาษาอังกฤษ

Glucksberg, Sam, and Matthew S. McGlone.1999. When love is not a journey:
What metaphors mean. *Journal of Pragmatics* 31: 1541-1558.

Lakoff, George. 1993. The contemporary theory of metaphor. In Andrew
Ortony (ed.), *Metaphor and thought* (second ed.). Cambridge: Cambridge
University Press.

Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). *Metaphor we live by*. Chicago: University of
Chicago.

Zoltan Kövecses, (2010). *Metaphor: a practical introduction* (second ed.).
Oxford: Oxford University Press.

ภาษาจีน

北京大学. 2018. 北京大学语料库 (คลังข้อมูลของมหาวิทยาลัยปักกิ่ง) 来自:
http://ccl.pku.edu.cn:8080/ccl_corpus/

北京语言大学. 2018. 北京语言大学语料库 (คลังข้อมูลของมหาวิทยาลัยภาษาและ

วัฒนธรรมปักกิ่ง)来自: <http://bcc.blcu.edu.cn/>

- 编委会. (2009). 多功能汉语成语词典. 广州: 广州世界图书出版公司.
- 丁欢. (2016). 面“相”: 一个关于“脸”的美学阐释. 南京师范大学硕士论文.
- 韩平. (2013). 汉泰脸部器官词语的认知对比研究——以“脸、面”与“眼、目”为例. 上海交通大学硕士论文.
- 湖北大学语言研究室. (1982). 汉语成语大词典. 河南人民出版社.
- 姬忠勋. (2006). 多功能成语全解词典. 北京: 中国青年出版社.
- 晋小涵. (2007). 英汉“脸”、“面”词语的认知阐释. 华北电力大学硕士论文.
- 李凌毓. (2013). “脸面”的转喻与隐喻跨文化研究. 山东大学硕士论文.
- 刘婷. (2010). 成语的隐喻认知研究. 内蒙古师范大学硕士论文.
- 潘维桂. (2002). 汉英汉语成语用法词典. 北京: 华语教学出版社.
- 商务印书馆辞书研究中心. (2002). 新华成语词典. 北京: 商务印书馆.
- 夏娜. (2012). 中外论面子: 脸与面. 商丘职业技术学院学报. 6.
- 谢慧珍. (2011). 汉英“脸面”义类词汇隐喻问题对比研究. 华中师范大学硕士论文.
- 尹正. (2009). 英汉“脸、面”词语的隐喻和转喻对比研究. 宁波大学硕士论文.
- 张楠. (2018). 英汉“脸/面”的认知对比研究. 西南大学硕士论文.
- 中国社会科学院语言研究所. (2017). 现代汉语词典. 北京: 商务印书馆.
- 朱玲. (2015). 人体头部器官类词语的隐喻研究与对外汉语词汇教学设计——以“头”、“脸(面)”、“眼(目)”、“嘴(口)”为例. 山东大学硕士论文.